

a difficult type of speech activity, the procedurality of which consists in organic unity, simultaneous mnemonic perceptive and thinking interaction and active complex realization of the following: 1) auditory comprehension of the meanings of the system of language codes/forms (lexical and grammatical constructions – words, word-combinations, sentences, utterances) which represent the reality; 2) differentiation, decoding and their maintenance in a short-term memory; and also 3) the understanding of the sense of elocution (oral statement) that is accomplished by realization of the mechanisms of internal speech, in which decoding of the meanings of “superficial” language forms and their transformation into the “deep” senses through a comprehension and recognition of represented in the utterance of one or another fragment of reality. The result of a semantic adaptation is either reflection by the addressee-recipient of the authorial sense, or constructing of an individual sense, or development of the own understanding with a support on the experience of the subject of this activity. It had been determined that the well formed internal speech is the important index of preschoolers’ level of comprehension processes development. Listening comprehension-forming work should be directed on the development of speech, as well as related to them cognitive, emotional and other operations and actions: to define the key point of the artistic work; to divide a text into semantic parts (micro topics); to catch the main idea of a semantic part; to distinguish the facts and substantial details of the text, to set the interrelations between them; to summarize, to draw conclusions during the process of comprehension etc.

**Keywords:** listening, speech perception, understanding of speech, meaning, content, artistic work.

Подано до редакції 08.09.14

УДК: 373. 3. 091

А. Д. Цимбалару

## ДИДАКТИЧНА МОДЕЛЬ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ У НВК «ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД – ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД І СТУПЕНЯ»

*У статті презентовано варіативну дидактичну модель, яка відображає специфіку освітнього простору молодших школярів у такому типі загальноосвітнього навчального закладу, як навчально-виховний комплекс «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад І ступеня». Робота відбувалась у межах дисертаційного дослідження «Теоретичні та дидактико-методичні засади педагогічного проектування освітнього простору в школі І ступеня». Результати наукової розвідки дали змогу визначити три основні компоненти, зміст яких розкрито у статті, – структурування навчального процесу, організація навчальної взаємодії, зонування й обладнання шкільних приміщень для забезпечення різноманітності і варіативності навчальної взаємодії.*

**Ключові слова:** освітній простір у школі І ступеня, моделювання освітнього простору.

**Постановка проблеми.** Курс модернізації загальноосвітніх навчальних закладів, який передбачає центрованість на учневі, потребує розроблення відповідних моделей освітнього простору і передусім у школі І ступеня.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Результати наукових розвідок (А. Богущ, Л. Виготський, Н. Крилова, О. Леонтєв, В. Мелешко, В. Панов, В. Рубцов, С. Рубінштейн, О. Савченко, В. Слободчиков, І. Улановська, В. Ясвін та ін.) засвідчили наявність резервів для модифікації освітнього простору відповідно до умов функціонування різних типів початкових шкіл з урахуванням особливостей закладу, а саме: контингенту і кількісного складу учнів, забезпеченості фахівцями, можливостей для функціонування в режимі повного дня або організації роботи групи подовженого дня, потреби в нових навчальних предметах або поглибленому вивченні окремих з переліку наявних тощо.

**Формулювання цілей статті.** Зважаючи на те, що однією з найпоширеніших в Україні шкіл І ступеня є НВК «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад І ступеня» (за даними МОН України станом на вересень 2012 р. – це 2425 закладів), одна з варіативних моделей освітнього про-

стору молодших школярів розроблялась саме для навчальних закладів цього типу.

Вибір компонентів розгортання моделі обумовлений потребою врахування *особливостей навчальної діяльності школярів, специфіки функціонування певного типу навчального закладу і дотримання ергономічної умови організації навчальної взаємодії* учнів з освітнім середовищем. Відповідно було визначено три взаємозв'язані компоненти: *структурування навчального процесу* (окреслює терміни й узгоджену тематику соціокультурних педагогічних ситуацій і змістові аспекти навчання, презентує відповідний розклад занять), *організація навчальної взаємодії школярів* (ілюструє механізми врахування індивідуальних особливостей провідного виду діяльності молодших школярів – навчальної – на кожному етапі навчального процесу), *зонування й обладнання шкільних приміщень* (демонструє різноманітність і варіативність видів навчальної взаємодії школярів з об'єктами шкільного середовища).

**Виклад основного матеріалу.** Передусім окреслимо враховані в моделі *особливості* НВК «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад І ступеня» (на відміну від НВК-об'єднання, його також визначають як НВК «дитячий садок – по-

чаткова школа»). Вони полягають у певних відмінностях організації навчальної взаємодії школярів з освітнім середовищем. Це, зокрема, наявність резервів для залучення учнів до спільної діяльності з вихованцями дитячого садочка, де вони можуть перебувати в позиції того, хто навчає. Наприклад, робота над спільним проектом, організацією загальних свят. Тож соціокультурна ситуація для дитячого садочка і школи I ступеня в межах НВК визначається *єдністю теми*.

Водночас у школі I ступеня цього типу є обмеження у взаємодії молодших школярів і учнів основної та старшої ланки. Тому є потреба в спеціальному залученні до навчального процесу старших братів і сестер, знайомих, а також учнів інших ЗНЗ. Це можуть бути призери шкільних, міських олімпіад, кон-

курсів, змагань.

Автономність функціонування цього закладу знімає певні обмеження щодо конструювання навчального процесу, зумовлені необхідністю його узгодження з основною ланкою. Для ефективної організації навчальної взаємодії учнів у закладі цього типу наявні не лише кімнати для проведення уроків (занять), а й ігрові, гімнастичні і танцювальні зали, музичні кабінети тощо.

Найважливіші особливості НВК знайшли відображення у кожному з компонентів варіативної моделі. Передусім опишемо *структурування навчального процесу*. Його обумовлює гнучкий («плаваючий», нестатичний) розклад уроків. Матрицю його побудови подано у таблиці 1.

Таблиця 1

**Матриця побудови розкладу занять одного класу на тиждень для концентрації уваги школярів на домінувальному предметі (на якому відбувається вивчення нового)**

Пн.	Вт.	Ср.	Чт.	Пт.
домінувальний предмет (вивчення нового) 2 (3) год.	домінувальний предмет (повторення) 1 (2) год.	математика фізкультура природознавство музичне мистецтво один із предметів мовного циклу	домінувальний предмет – синхронізується по всіх класах (контроль і корекція) 1 год.	домінувальний предмет (презентація й оцінювання) 1 год.
2 (1) інші навчальні предмети по 1 год.	3 (2) інші навчальні предмети по 1 год.	(закріплення теми засобами кожного з предметів) по 1 год.	3-4 інші навчальні предмети по 1 год.	2-3 інші навчальні предмети по 1 год. і класна година

Під час експериментальної роботи встановлено, що в моделі цього типу школи I ступеня у якості домінувальних доцільним є вибір таких предметів, як *українська мова* (інтегрується для вивчення відповідних тем з іншими предметами мовного циклу – іноземної мови, мов національних меншин), *літературне читання*, *математика* і *природознавство*. Його визначає можливість, але не обов'язковість, для циклічності такого розкладу – із домінуванням кожного з визначених навчальних предметів у певній послідовності. Головним у такому структуруванні є виконання державних вимог щодо кількості годин, передбачених навчальними програмами для кожного предмета певного класу на навчальний рік.

Розклад занять із домінуванням навчального предмета, на якому презентуватимуть новий матеріал, на навчальний період, тривалість якого окреслено соціокультурною ситуацією, передбачає занурення в проблему. Зазначимо, що на відміну від традиційного, цей розклад не вказує на певну послідовність уроків кожного з навчальних предметів. Вивчення певної теми з предмета, обраного як домінувальний, відбувається на уроках (заняттях), які структурують, наприклад, у пари. Водночас кількість годин загального навантаження для кожного навчального предмета для цього розкладу, як і для традиційного, регламентують Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання ЗНЗ та організації навчально-виховного процесу (ДсанПіН 5.5.2.008-01 Лист МОН України № 1/12-1459 від 05.06.2001; Постанова Державної санітарно-епідеміологічної служби МОЗ України № 63 від 14.08.2001), Державний стандарт початкової загальної освіти (Типові навчальні плани) і навчальні програми.

Подальше розгортання моделі потребує опису тако-

го її компонента, як *організація навчальної взаємодії школярів*. Вона відбувається відповідно до певного етапу навчального процесу: *вивчення нового – повторення – закріплення – контролю – корекції*. Так, *вивчення нового* матеріалу в моделі передбачено подачею його блоками протягом 1-3 академічних годин (залежно від складності теми, а також особливостей сприймання дітьми наявного в школі контингенту). Матеріал презентують, організовуючи навчальну взаємодію в групах, які утворюють за результатами виявлення індивідуальних особливостей школярів *за провідним каналом сприймання навчального матеріалу*. Моделлю передбачено організацію діяльності кожного учня в межах усіх груп (аудіального, візуального і кінестетичного сприймання). Робота школярів у кожній групі регламентована в часі (до 7 хв) і може мати кілька серій (до 3, залежно від складності теми). Кожну наступну серію організовують на вищому за попередній рівні складності. Перехід учнів для роботи в інші групи під час заняття має супроводжуватись або спеціально організованими кількахвилинними перервами, або виконанням завдань, змістовно і концептуально узгоджених з іншими навчальними предметами, зазначеними в розкладі на день. Це можуть бути уроки фізичної культури, основ здоров'я, трудового навчання, музичного мистецтва та ін. Але головне, що їх планують як логічне продовження роботи за темою домінувального навчального предмета, що уможливується завдяки наскрізній темі, яка визначає соціокультурну ситуацію. Зазначимо, що такий підхід обумовлений і багатопредметністю навчання в початковій школі, де наявні групи предметів, що передусім передбачають роботу зі знаковою системою (теоретичної спрямованості, які й обирають у якості домінувальних) і ті, що безпосередньо спрямовані на виро-

блення умінь (практичної спрямованості). Так, у 1 класі однієї з експериментальних шкіл під час створення соціокультурної педагогічної ситуації з теми «Я і моя родина» на уроках навчання грамоти вивчали букву «ем», звуки [м] [м'], письмо букв *М, м*, слова *мама*; з позакласного читання ознайомилися з колісковими піснями, а розвиток мовлення відбувся на матеріалі складання діалогу між членами родини за малюнками; на уроці трудового навчання вчилися доглядати за одягом і взуттям; на уроці фізичної культури розучували рухливі ігри для активного сімейного відпочинку; на уроці з основ здоров'я опанували тему «Піклування про здоров'я в сім'ї».

Зважаючи на зазначене, в моделі окреслено орієнтовну траєкторію руху школяра протягом навчального дня (рис. 1): за двома колами – спочатку за внутрішнім, потім за зовнішнім або середній варіант. За-

уважимо, що в моделі передбачено можливості для вибору варіанту траєкторії як під час вивчення різних тем у межах одного навчального предмета, так і інших, обраних як домінуючі.

Реалізацію наступного етапу – *повторення матеріалу* – в моделі передбачено через організацію роботи груп, утворених за результатами виявлення *особливостей опрацювання учнями навчального матеріалу* (з аналітичним і синтетичним типом мислення), а також організацією міжособистісної взаємодії учасників кожної групи під час роботи в командах (або парах) змішаного типу. Траєкторію руху школярів на цьому етапі будують за аналогією, запропонованою у рис. 1: поперемінна робота в трьох групах (внутрішнє коло) і потім виконання завдань з інших навчальних предметів (зовнішнє коло) або варіант руху за середнім колом.



Рис. 1. Траєкторії руху учня протягом навчального дня під час вивчення нового матеріалу за домінуючим навчальним предметом

Організація навчальної взаємодії на етапі *закріплення* вивченого матеріалу в моделі передбачає роботу учнів у п'яти групах, які утворюють за результатами виявлення *провідного стилю* їхньої навчальної діяльності. Ефективній роботі цих груп сприяє побудова (за презентованою у моделі матрицею) розкладу занять. Для цього етапу його складають таким чином, щоб протягом уроку (заняття) активізувати учнів певної групи, утвореної за особливостями стилю навчальної діяльності: на уроках математики – дітей із логіко-математичним, на уроках з предметів мовного циклу – з вербально-лінгвістичним, на уроках фізкультури – з моторно-рухливим, на уроках музики – з музично-ритмічним й на уроках природознавства – з натуралістичним стилем (дослідження об'єктів природи). Цим передбачено зміну позицій школярів. Під час роботи в одній групі вона буде суб'єктною (учні виконуватимуть роль тих, хто навчає), а в інших – об'єктною (учні виступатимуть у ролі тих, кого навчають). Так, на уроці математики координатори діяльності кожної групи – це діти з домінуванням логіко-математичного стилю, на уроці фізкультури – з моторно-рухливим.

Для реалізації наступного етапу навчального процесу в моделі передбачено уроки (заняття) з попередньої *перевірки* (само- або взаємо-) і *корекції* ре-

зультатів вивчення матеріалу, презентованого на домінуючому предметі. Це передбачає вибір учнями перевіркової роботи певного рівня складності, виявлення рівня своїх навчальних досягнень і визначення стратегії та планування роботи щодо покращання одержаних результатів (за потребою) шляхом організації діяльності із залученням учнів наступних (для 1, 2 і 3) класів своєї школи й основної ланки іншої (передусім для 4 класів), дорослих – батьків, фахівців, інших працівників закладу (бібліотекар, психолог, соціальний працівник, вихователі та ін.) з джерелами інформації, іншими *затребуваними об'єктами*. Наприклад, якщо домінуючий предмет – читання, готуючись до спільного свята з вихованцями підготовчої групи дитячого садочка, окремі учні інформують дошкільнят про те, як краще запам'ятати текст пісні (вірша, роль героя для вистави та ін.) і вивчають його разом із ними за презентованим алгоритмом, працюють над виразністю, правильністю тощо. У цей час інші учні складають вірші, працюючи самостійно або у групах, парах разом зі старшими дітьми або дорослими (члени родини, запрошені фахівці, старшокласники, які друкують свої твори в місцевій періодиці, інших виданнях).

У цей період домінуючий предмет синхронізують у розкладі з вивченням відповідного навчаль-

ного предмета в усіх інших класах НВК. Це дає можливість залучати старших школярів (3 класу – для 2, а 4 – для 3) до перевірки результатів і консультативної допомоги щодо їх покращання і водночас забезпечує зміни їхньої позиції в міжособистісній взаємодії з ролі учнів на тих, хто навчає. Для ефективної реалізації такої взаємодії в моделі передбачена і синхронізація вчителями в календарних планах вивчення спільних тем у кожній із навчальних дисциплін у всіх класах НВК. Це відкриває можливість для різноманітних комбінацій об'єднання класів: для проведення уроків з однієї теми на паралелі й організації міжособистісної взаємодії школярів з учнями інших класів, які опрацьовують навчальний матеріал за цією ж темою. Розширення кола навчальної взаємодії передбачено в моделі і шляхом використання матеріально-технічної бази інших шкіл, залучення їх учнів і педагогів завдяки встановленню міжшкільної мережевої комунікації.

Наступний етап навчального процесу – *презентація й оцінювання результатів* роботи – у моделі передбачає оприлюднення власних навчальних досягнень (за обраною формою – свято, вистава, збори та ін.), сприйняття суджень щодо їх рівня і зіставлення з власними переконаннями в їх особистісній цінності і вагомості, а також побудову планів на наступний навчальний період (за іншою темою, яка визначає створення соціокультурної педагогічної ситуації, й іншим домінуючим навчальним предметом). Під час вибору учнями очікуваних продуктів і результатів кожен з них визначає, що хотів би покращити в попере-

дніх. Так, для розвитку навичок розв'язування задач, коли домінуючим предметом у розкладі буде читання, учень може обрати роботу над створенням мінізадачника з задачами, які складатиме на основі подій у казках, інших творах, які прочитав, або віршованими задачами, які відшукав у дитячій періодиці, іншій літературі. Безперечно, що основне завдання роботи над складанням такого задачника – розв'язування обраних задач.

Наступний компонент варіативної моделі освітнього простору в НВК презентує можливості для інтенсифікації й оптимізації взаємодії учнів з освітнім середовищем відповідним *зонуванням і обладнанням шкільних приміщень*.

Так, для забезпечення роботи школярів за пропонуванним у моделі структуруванням навчального процесу дібрано кілька варіантів *зонування* (рис. 2). Залежно від наявних можливостей, у школі обирають один із них або всі, реалізуючи поперемінно. За першим варіантом організацію роботи груп аудіального, візуального і кінестетичного сприймання навчального матеріалу дітьми трьох класів на паралелі (А, Б, В) здійснюють шляхом їх об'єднання у групи для роботи в окремих приміщеннях. Вибір цього варіанту, який сприятиме розширенню кола міжособистісної взаємодії школярів з однолітками, здійснюють заклади, наявне обладнання приміщень яких відповідає виявленим індивідуальним особливостям – лінгафонний кабінет; кабінет, оснащений відеоапаратурою і зала для рухливих занять.

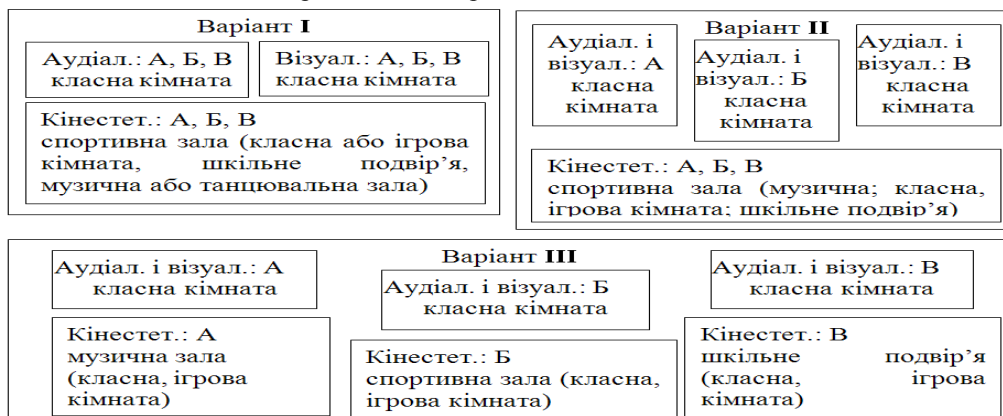


Рис. 2. Варіанти зонування шкільних приміщень і території для організації взаємодії учнів, об'єднаних у групи за провідним каналом сприймання матеріалу (для трьох класів на одній паралелі – А, Б, В)

За другим варіантом зонування заняття для аудіального і візуального сприймання матеріалу учнями кожного класу проводять окремо, а для кінестетичного – об'єднують в одному приміщенні. За потребою, це може бути класна або ігрова кімната, спортивна чи музична зала, а також шкільне подвір'я. Для реалізації цього варіанту, крім класоводів залучають ще одного педагога. Це можливо за наявності в школі ставок вихователів або залучення волонтерів (батьків, педагогів-пенсіонерів).

За наступним варіантом зонування роботу груп дітей аудіального і візуального сприймання матеріалу учнями кожного класу організують в одному приміщенні (класній кімнаті), а кінестетичного – в окремому. Школа обиратиме цей варіант за умов достат-

ньої кількості відповідних приміщень і залучення вчителів, батьків-волонтерів або якщо працює в режимі повного дня. Можливий ще один варіант розміщення дітей, коли всі групи кожного класу працюють в одному приміщенні – класній кімнаті.

У моделі окреслена організація взаємодії дітей і в змішаних групах. Роботу проводять як окремо по класах, так і утворенням команд (трійок) на паралелі (у актовій, спортивній, музичній залі), а також різновікових угруповань, у тому числі через залучення учнів інших ЗНЗ як початкової, так і основної та старшої ланки.

Роботу в групах, створених за результатами виявлення домінуючого типу мислення школярів (рис. 3), зонують аналогічно, за трьома варіантами.

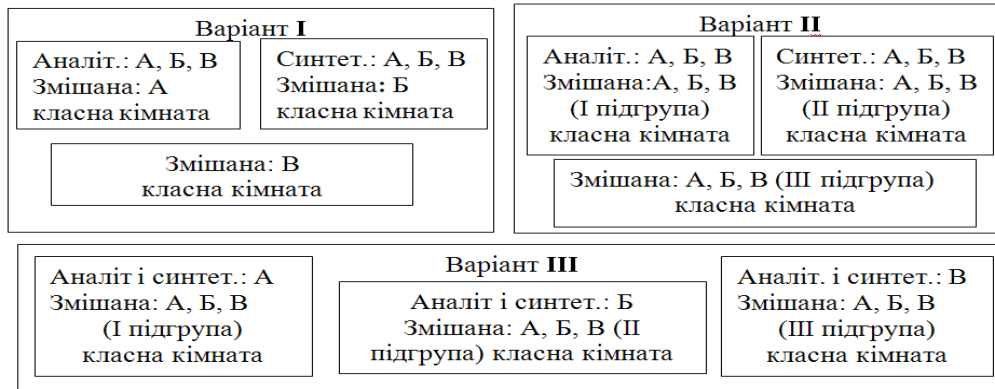


Рис. 3. Варіанти зонування шкільних приміщень для організації взаємодії учнів, об'єднаних у групи за домінуючим типом мислення (для трьох класів на одній паралелі – А, Б, В)

Пропоновані варіанти (на відміну від організації діяльності у групах аудіального, візуального і кінестетичного сприймання матеріалу, які працюють одночасно) вирізняє те, що в змішані групи дітей об'єднують після роботи вдвох попередніх. Зауважимо, що не відображений на схемі варіант об'єднання в окремому приміщенні (спортивна, актовна, музична зала тощо) для роботи у змішаних групах дітей усіх трьох класів на паралелі ефективний за умов, коли наповнюваність класів не перевищує 20 дітей або класів, не більше двох на паралелі.

Для організації діяльності груп, утворених за провідним стилем навчальної діяльності, у моделі подано два

варіанти (рис. 4). Перший передбачає об'єднання у відповідні групи дітей усіх класів на паралелі і послідовну зміну диспозиції, у тому числі для роботи у п'яти змішаних групах. Другий – об'єднання для роботи в окремому приміщенні (спортивна, актовна, музична зала) представників усіх класів на паралелі, в яких домінує музично-ритмічний і моторно-рухливий стилі. Моделлю не регламентується остаточний вибір лише одного з варіантів зонування. Для кожного навчального періоду він може бути іншим. Їх зміна сприятиме розширенню кола навчальної взаємодії учнів зі шкільним освітнім середовищем.

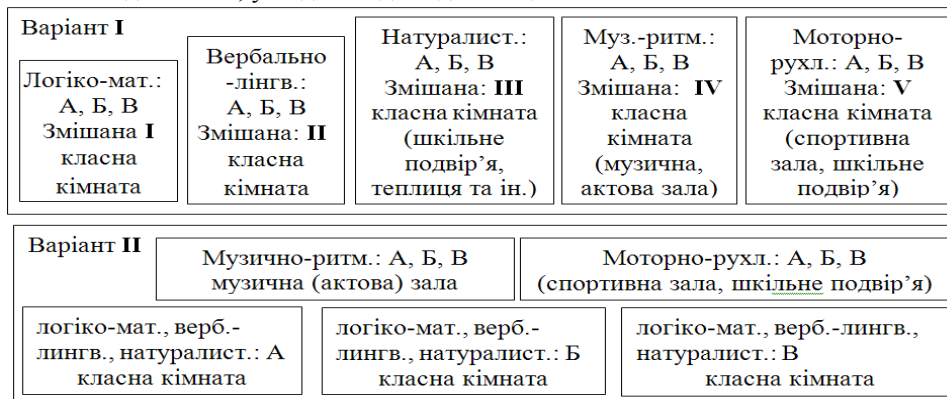


Рис. 4. Варіанти зонування шкільних приміщень і території для організації взаємодії учнів, об'єднаних у групи за особливостями стилю навчальної діяльності (для трьох класів на одній паралелі – А, Б, В)

Ефективній організації роботи школярів у групах сприятиме передбачене в моделі відповідне обладнання шкільних приміщень. Його відбір регламентований Типовими переліками навчально-наочних посібників, технічних засобів навчання та обладнання загального призначення для ЗНЗ (2002 р.) і Базовим переліком засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової освіти (2006 р.). Ураховуючи, що в НВК зазвичай достатньо приміщень, у моделі передбачено оснащення окремих класних кімнат як кабінетів для візуального, аудіального і кінестетичного сприймання матеріалу учнями початкової школи. Кабінет для аудіального сприймання облаштовують лінгафонною системою і/або магнітофонами, програвачами, а також плеєрами (диктофонами) з навушниками. Кабінет для візуального сприймання матеріалу – інтерактивною дошкою, рідерами, планшетами і/або відеоапаратурою (телевізор, відеоплеєр тощо), навісними екранами. Для організації навчальної взаємодії

дітей із домінуванням кінестетичного сприймання відповідно оснащують залу або класну кімнату – спортивний інвентар, письмове приладдя, комплекти для ручної праці тощо.

**Висновки і перспективи.** Таким чином, пропонується варіативна модель є вихідною для подальшої конкретизації з урахуванням особливостей функціонування кожного окремого закладу цього типу й обраного шабля проектування освітнього простору молодших школярів, що знаходитиме відображення у субмоделях. Зазначимо, що школа I ступеня, яка працює в автономному режимі і має повний комплект класів, може обирати цю варіативну модель як найбільш відповідну до умов її функціонування, які передусім полягають у можливостях конструювати навчальний процес незалежно від розкладу занять в основній і старшій ланках, а також у потребі в забезпеченні взаємодії молодших школярів з учнями 5-11 класів.

*А. Д. Цимбалару*

**ДИДАКТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА В УВК «ДОШКОЛЬНОЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ - ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ I СТЕПЕНИ»**

В статье представлена вариативная дидактическая модель, которая отражает специфику образовательного пространства младших школьников в таком типе общеобразовательного учебного заведения, как учебно-воспитательный комплекс «Дошкольное учебное заведение – общеобразовательное учебное заведение I степени». Работа проводилась в рамках диссертационного исследования «Теоретические и дидактико-методические основы педагогического проектирования образовательного пространства в школе I степени». Результаты научного исследования позволили определить три основных компонента, содержание которых раскрыто в статье, – структурирование учебного процесса, организация учебного взаимодействия, зонирование и оборудование школьных помещений для обеспечения разнообразия и вариативности учебного взаимодействия.

**Ключевые слова:** образовательное пространство в школе I степени, моделирование образовательного пространства.

*A. D. Tsimbalaru*

**DIDACTIC MODEL OF EDUCATIONAL SPACE IN TRAINING AND EDUCATIONAL COMPLEX “PRESCHOOL INSTITUTION – PRIMARY GENERAL EDUCATION INSTITUTION”**

The article presents a variative didactic model reflecting the specific character of primary school pupils' educational space in training and educational complex “preschool institution – primary general education institution”. It was being created in the process of work on the thesis “Theoretical, didactic and methodical fundamentals of instructional design of educational space at primary school”. The results of scientific work enabled us to determine three main components of the model – structuring training process, organization of educational interaction, zoning and equipment of school premises with the aim of providing diversity and variability of educational interaction. Variative model of educational space in training and educational complex distinguishes flexible timetable aimed at pupils' attention concentrating during training period. A matrix has been elaborated for effective development of the timetable. Organization of training and educational process distinguishes the unity of the topics of socio-cultural pedagogical situation in the whole institution, which is oriented at providing pupils' effective interaction with preschool pupils. Zoning of school premises and territories provides effective organization of the interaction of pupils attending the same class or studying at the same parallel as well as at the whole primary school in the groups created according to the results of investigation of their individual peculiarities (according to preferred representational system for educational material perception – audio, visual and kinesthetic; according to preferred way of thinking – analytical and synthetic; according to preferred training style – naturalistic, logical and mathematical, verbal and linguistic, motor, musical and rhythmical), involvement of high school pupils to training process (including brothers and sisters of training and educational complex pupils), other educational institution teachers (including those, who teach at high school). This model provides equipment of some classrooms aimed at primary pupils' visual, audio and kinesthetic perception of educational material. The results of formative experiment proved the effectiveness of variative didactic model which is specified according to the peculiarities of functioning of each separate institution of this type.

**Keywords:** educational space at primary school, educational space modeling.

*Подано до редакції 08.09.14*